Lietuvos konsulai Daužvardžiai: „Dirbti daug, bet tyliai“

Asta PETRAITYTĖ-BRIEDIENĖ

Žvelgiant į pastarojo šimtmečio Lietuvos diplomatiją, joje galima atrasti kelias unikalias mikroistorijas, kelis šeimyninius duetus. Pirmiausia minimas Paryžius, kur Pirmosios Lietuvos Respublikos metais rezidavo pasiuntinys ir įgaliotasis ministras Petras Klimas, o kartu su juo paskutiniais pasiuntinybės veikimo metais dirbo Jurgis Baltrušaitis (jaunesnysis). Jo tėvas, diplomatas ir poetas Jurgis Baltrušaitis, po diplomatinio darbo Maskvoje kaip pasiuntinybės patarėjas atvyko į Paryžių, kur netrukus ir mirė. Kaip žinia, naciai P. Klimą suėmė, tad Lietuvos atstovu liko dr. Stasys Antanas Bačkis. Šiam po Lietuvos diplomatinės tarnybos šefo Stasio Lozoraičio paskyrimo išvykus dirbti į Vašingtoną, į jo vietą stojo pats LDT šefas, vėliau Paryžiuje liko tik J. Baltrušaitis (jaunesnysis). Po pastarojo mirties netrukus iš Vašingtono į Paryžių grįžo dr. S. A. Bačkis, palikęs Lietuvos pasiuntinybėje Vašingtone Stasį Lozoraitį (jaunesnįjį). Po Lietuvos Nepriklausomybės atstatymo, dar neturint tarptautinio pripažinimo, bet itin vertinant Prancūzijos paramą Lietuvos nepriklausomybės siekiams, LR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo nutarimu Lietuvos delegatu Prancūzijoje buvo paskirtas Ričardas Bačkis, LDT šefo pareigas po S. Lozoraičio mirties perėmusio dr. S. A. Bačkio vyresnysis sūnus. Dar po kelerių metų R. Bačkis buvo paskirtas nepaprastuoju ir įgaliotuoju ambasadoriumi. Tuo metu ambasados antruoju, o vėliau pirmuoju sekretoriumi buvo P. Klimo sūnus Petras Klimas (jaunesnysis). Taip susipynė senoji ir naujoji diplomatija, tėvų ir sūnų likimai. Čia priminsime, kad jaunesnieji S. Lozoraičio ir dr. S. A. Bačkio sūnūs taip pat dirbo diplomatinėje tarnyboje: Kazys Lozoraitis buvo pirmuoju Lietuvos ambasadoriumi prie Šventojo Sosto, o kardinolas Audrys Juozas Bačkis dirbo Vatikano diplomatinėje tarnyboje. Verta paminėti ir diplomatus brolius Bronių Edmundą ir Praną Dailides, Vaclovą ir Praną Sidzikauskus bei Dalių ir Giedrių Čekuolius, Dainių ir Vytenį Junevičius. Lietuvos diplomatijos istorija žino dar vieną šeimyninį duetą: tai dr. Petras Povilas (Peter) Daužvardis ir jo žmona Juzefa (Juzė, Juozapina, Josephine) Rauktytė-Daužvardienė. 1925–1985 metais Daužvardžiai

buvo Lietuvos diplomatiniais atstovais JAV. Tai unikalus lietuvybės atvejis, kai yra žinoma, kad dr. P. P. Daužvardis iš tėvynės išvyko būdamas 19 metų ir buvo į ją grįžęs tik vieną kartą, o J. Rauktytė-Daužvardienė niekada nebuvo Lietuvoje.

Dr. P. P. Daužvardis gimė 1895 m. lapkričio 16 d. Latvijoje, Alūkstos apskrityje, Bebrinės parapijoje, Pakamentyje. Mokslus baigė Lietuvoje ir 1914 metais, nesulaukęs nė dvidešimties, su tėvais išvyko į JAV pas savo pusbrolius. Vos atvykęs į JAV, dr. P. P. Daužvardis įsitraukė į visuomeninę veiklą, buvo Darbininkų sąjungos sekretoriumi, Katalikų moksleivių susivienijimo centro valdybos sekretoriumi ir pirmininku[1], Bostone leisto laikraščio „Darbininkas“ redakcijos nariu, dirbo Amerikos lietuvių Romos katalikų federacijos ir Lietuvos vyčių valdybose[2]. Aktyvus, darbštus, nevengęs juodo darbo ir krimtęs tos pačios juodos spalvos duoną, dr. P. P. Daužvardis siekė mokslo. 1918 m. jis pradėjo Teisės bakalauro mokslus Valparaiso universitete (*Valparaiso University*), o jį baigęs 1922 m. studijavo Vašingtone, Džordžtauno universitete (*Georgetown University*). Po studijų Čikagos Džono Maršalo teisės mokykloje (*John Marshall Law School*), 1942 m. birželio 20 d. dr. P. P. Daužvardžiui buvo „įteiktas jurisprudencijos daktaro laipsnis. Konsulas Daužvardis šią aukštąją mokyklą lankė vakarais.“[3] Varstęs ne vienos mokslo įstaigos duris, dr. P. P. Daužvardis ir pats dėstė bei globojo lietuvišką mokslą. Minėtame Valparaiso universitete jis dėstė lietuvių kalbos kursuose[4], 1960 m. tapo ką tik iš kursų į institutą perorganizuoto Pedagoginio Lituanistikos instituto (*Lithuanian Institute od Education*) globos komiteto nariu[5], buvo vienu iš lektorių[6].

Teisinis išsilavinimas dr. P. P. Daužvardžiui pravertė sugrįžus į Lietuvą. 1925 m. jis dirbo Užsienio reikalų ministerijos Teisių skyriuje. Tiesa, trumpai, nes jau tų pat metų gegužės mėnesį jis išvyko į Niujorką ir liko JAV visam laikui. Į Niujorką dr. P. P. Daužvardis išvyko kolegos Lietuvos konsulo JAV Juliaus Jono Bielskio dėka: „Norėdamas labiau plėsti konsulato [Niujorke – A. P.-B.] veiklą prekybos srityje, J. Bielskis dar pageidavo vicekonsulo etato. <…> J. Bielskiui pavyko gauti vicekonsulo etatą ir nuo 1925 m. gegužės mėnesio juo Niujorke pradėjo dirbti Petras Daužvardis.“[7] J. J. Bielskis dėjo pastangas ir dėl dr. P. P. Daužvardžio paaukštinimo tarnyboje: „Iš dalies ir J. Bielskio pastangų dėka P. Daužvardis 1937 metų rudenį buvo perkeltas konsulo darbui į Lietuvos konsulatą Čikagoje.“[8] Tiesa, šį sprendimą paskubino paskutiniais gyvenimo metais Čikagoje rezidavusio Lietuvos konsulo Miko Bagdono mirtis (visi trys diplomatai – J. J. Bielis, dr. P. P. Daužvardis ir M. Bagdonas – įvairiu metu vadovavo „Lietuvos vyčiams“,

1924–1925 m. dr. P. P. Daužvardis buvo šios organizacijos vicepimininku). Čikaga dr. P. P. Daužvardžiui tapo paskutiniu diplomatiniu postu. Ilgametis konsulas buvo senjoru tarp Čikagoje rezidavusių konsulų ir vien todėl sulaukdavo daugiausia aplodismentų konsulų marše. 1961 m. liepos 11 d. dr. P. P. Daužvardis tapo generaliniu konsulu. Jei ne krašto okupacija, diplomato rangas ir karjeros geografija būtų visai kiti.

Dr. P. P. Daužvardis savo konsulinį darbą vertino ne kaip reprezentaciją, o kaip didžią pareigą: „Jis buvo kuklus, niekad savęs nestatė pirmon vieton ir sakydavo, kad valstybininkų darbas išviršiniai neturi daug rodytis – dirbama daug, bet tyliai.“[9] Greta įprastinio konsulinio darbo, greta teisinių turto bylų prieš sovietus, dr. P. P. Daužvardis nenuleisdamas rankų kovojo už sovietų pavergtą tėvynę, kur liko trys jo broliai ir sesuo (vienas brolis buvo ištremtas į Sibirą). Jo sveikinimo kalbos skambėdavo lietuvių ir amerikiečių minėjimuose, klubuose ir universitetuose, tautinėse šventėse ir renginių atidarymuose, per spaudą ir radijo bangomis (dalis jo kalbų yra paskelbta JAV kongreso leidinyje „Congressional Record“). Ano meto spauda negailėjo gerų žodžių diplomatui, jį minėjo kaip didžios tolerancijos, plataus mąstymo valstybininką, kuris dalyvaudavo „pas prastus ir aukštuosius, visuose susibūrimuose ir susirinkimuose, suvažiavimuose ir visur sakė tiesos žodį, uždegdamas kiekvieną meile Lietuvai, jungdamas visus bendram darbui“.[10] Privalu pacituoti, kad „nuolat visur dalyvaujančio ir kalbančio konsulo Daužvardžio žodis visada ir visur mielai klausomas. Konsulas yra ne šaukiančios, bet tylinčios vienybės simbolis.“[11] Į spaudą rašė ir pats P. P. Daužvardis, o jo paskaitos buvo skirtos lietuvybės temai: nuo LDK laikų iki nūdienių aktualijų, nuo Vytauto Didžiojo iki sovietų pavergto krašto[12]. Į dr. P. P. Daužvardžio biografiją žvelgiant „iš paukščio skrydžio“, galima nesunkiai pastebėti, kad konsulas aktyviai veikė tiek spaudos, tiek prekybos ir verslo srityse, telkė politines ir visuomenines išeivijos lietuvių organizacijas[13], su juo tardavosi, konsultuodavosi. Nes jis buvo itin diskretiškas, tarnyboje pareigingai uolus, pakantus ir nuoširdus[14], pozityvus ir ramus, su atlaidžia šypsena[15]. Prisimindamas Lietuvos generalinį konsulą ne vienas jį pavadindavo savo draugu, kalbėta, kad „savo asmenybe jis buvo aukščiau visų, bet kartu ir su visais“.[16] Mirė dr. P. P. Daužvardis 1971 m. rugsėjo 26 d, nepraėjus nė pusmečiui nuo sūnaus Fabijono Gedimino žūties.

Chicagoje reziduojančio diplomatinio korpuso priėmime pas

Chicagos burmistrą 1961 metais, Lietuvos gen. konsulas dr. P. Daužvardis su burmistru R. Daley. Nuotraukoje iš kairės: Meksikos konsulas J. Osorino su-ponia, tarp jų Islandijos konsulas A. Helgason, Chicagos burmistras R. Daley su ponia, J. Daužvardienė ir dr. P. Daužvardis (nuotr. iš laikraščio „Dirva“, 1962 m. kovo 16 d., nr. 32, p. 1)

Paprastai pasakojime apie diplomatą paminima ir jo šeima: tėvai, žmona, vaikai. Jie dažnai lieka pasakojimo epizoduose. Net žmonos portretas dažniausiai būna blankus, stipriai užgožtas diplomato asmenybės. Nors būtent žmona, kaip diplomatą lydintis asmuo, būna pirmoji pagalbininkė, liudininkė, vertintoja. Apie diplomato žmoną paprastai rašoma, kad ji „visuomenės veikėja“ ar „visuomenininkė“. J. Rauktytė-Daužvardienė buvo ne tik aktyvi visuomenės veikėja, bet ir savo vyro darbų tęsėja, diplomatė. Ji gimė 1904 m. liepos 22 d. Vorčesteryje, JAV, susipratusių lietuvių šeimoje. Apie dešimtmetį, 1917–1928 m., ji dirbo čia leidžiamame savaitraštyje „Amerikos lietuvis“, pati į jį parašė ne vieną tekstą. Taigi su lietuviška spauda konsulus Daužvardžius siejo ypatingas ryšys – jie į ją rašė, ji apie juos rašė. Tuo pat metu būsima diplomato žmona dirbo vakarinėse lietuvių mokyklose, buvo lietuvių kalbos mokytoja. 1928–1933 m. J. Rauktytė-Daužvardienė dirbo emigrantams skirtoje Šiaurės Amerikos piliečių lygoje (*North American Civic League for Immigrants)*, vėliau Vorčesterio miesto šalpos taryboje (*City of Worcester Board of Public Wealfare*), kur rūpinosi vargingais bei šalpos reikalingais ir lietuviais, ir nelietuviais. Šiose išvardintose veiklose jai pravertė žinios, įgytos studijuojant psichologiją Masačusetso universitete (*Massachusetts University*) ir teisę Šiaurės rytų universitete (*Northeastern University*), studijas baigė 1932 metais.

Aktyvi visuomenininkė, lietuvių saviveiklos dalyvė ir organizatorė J. Rauktytė-Daužvardienė skaitė paskaitas apie lietuvių papročius, tautosaką, buvo deklamatorė, choristė (dainavimo meno mokėsi pas Miką Petrauską). Tad nenuostabu, kad ji buvo ir Lietuvių dienų Čikagoje, pirmosios dainų šventės, kitų renginių viena organizatorių, jų komitetų garbės narė. J. Rauktytė-Daužvardienė parengė knygą apie lietuvių valgius „Popular Lithuanian Recipes“, kuri buvo išleista 1955 m. (perleista 1967, 1977 ir 1986 metais). Tačiau svarbiausias J. Rauktytės-Daužvardienės nuopelnas, kad 1971 metais, jau po vyro mirties, ji *de facto* ir *de jure* perėmė vyro pareigas, buvo paskirta ir JAV vyriausybės pripažinta Lietuvos generaline garbės konsule Čikagoje. Taip nauju titulu J. Rauktytė-

Daužvardienė dar kartą buvo priimta į Čikagos diplomatinio korpuso šeimą, kurios aplinka jai buvo itin gerai pažįstama, nes, solidariai dirbdama su savo vyru, ji lydėdavo jį į priėmimus, susitikimus, renginius, pati buvo vadinama „konsulato kultūros atašė“. Reikia pasakyti, kad ji, kaip dr. P. P. Daužvardis, buvo vertinama kolegų, užsienio konsulų[17] ir jai negailėta gero žodžio: „Savo elegantiška elgsena ir išvaizda ji žavėjo Čikagoje gyvuojančią įvairių tautų diplomatinę tarnybą, kiekviena proga kėlė Lietuvos ir lietuvių kultūrą, tradicijas bei okupuotos tautos kančias. <…> ją buvo galima sutikti beveik kiekviename Čikagos lietuvių renginyje.“[18] 1952 m. J. Rauktytė-Daužvardienė buvo „Chicagos Womens Addvertising Club išrinkta viena iš 10 žymiausiųjų Čikagos moterų.“[19]

Dėl silpnos sveikatos 1985 m. J. Rauktytė-Daužvardienė pasitraukė iš generalinės garbės konsulės pareigų. Į jos vietą stojo Vaclovas Kleiza, kuriam padėti ji niekada neatsisakydavo. Taigi, skirtingai nuo kitų Lietuvos diplomatų ir iš Lietuvos į svečias šalis paskui jų karjeras sekusių žmonų, ištekėjusi J. Rauktytė-Daužvardienė liko gyventi Čikagoje ir visą gyvenimą dirbo Lietuvai, kraštui, kuriame niekada nėra buvusi[20]. Cituojant jos žodžius, „mylėjau Lietuvą iš tolo, bet širdimi iš labai arti…“[21] Mirė J. Rauktytė-Daužvardienė 1990 m. sausio 29 d. Čikagoje, iki Kovo 11-osios buvo likę tik daugiau kaip mėnuo…

Diplomatai Daužvardžiai užaugino du sūnus: Petrą Vytautą ir minėtą Fabijoną Gediminą (1971 m. balandžio 25 d. aviacijos pulkininkas žuvo lėktuvo katastrofoje[22]). Daužvardžių pavardę galima rasti įvairiausių organizacijų, draugijų, sambūrių, konferencijų, suvažiavimų, prezidiumų garbės narių ir narių, globėjų sąrašuose, įvairiausiuose aukų lapuose. Jiems įteiktų apdovanojimų ir įvertinimų sąrašas ilgas ir solidus. Paminėsime, kad J. Rauktytės-Daužvardienės rūpesčiu buvo įsteigta vardinė dr. P. P. Daužvardžio jaunojo žurnalisto stipendija.

Diplomatų Daužvardžių prigimtinė diplomatija, atsakomybė ir patriotizmas gali būti chrestomatiniu tarptautinės diplomatijos istorijos pavyzdžiu, įkvepiančiu tautiečius tėvynėje ir emigracijoje. Nes abu jie sugebėjo išlikti svetimoje žemėje, atstovauti nepriklausomai Lietuvai ir savo veikla stiprinti lietuvybę, ugdyti tautinį sąmoningumą, rūpintis svetur atsidūrusiais tautiečiais.

---

[1] „Čikagoj rugsėjo 26 mirė Lietuvos generalinis konsulas“, *Aidai*, 1971 m. lapkritis, Nr. 9, p. 422.

[2] „Mirė Lietuvos generalinis konsulas dr. P. Daužvardis“, *Keleivis*, 1971 m. spalio 5 d., Nr. 38, p. 1.
[3] „Kons. Daužvardis gaus jurisprudencijos daktaratą“, *Draugas*, 1942 m. birželio 17 d., Nr. 141, p. 1.
[4] Petrutis P., „Lietuvių studijos Valparaiso universitete, *Draugas*, 2010 m. rugpjūčio 12 d., Nr. 154, p. 10.
[5] „Pedagoginio Lituanistikos instituto globos komiteto atsišaukimas“, *Aidai*, 1960 m. balandis, Nr. 4, p. 176-177.
[6] Skirius J., *JAV lietuvių darbai Lietuvai 1918-2018 metais*, Vilnius, 2018, p. 197.
[7] Skirius J., *Julius J. Bielskis (1891-1976). Gyvenimas Amerikoje tarnaujant Lietuvai: JAV lietuvių veikėjas ir diplomatas*, Chicago, 2004, p. 124.
[8] Ten pat, p. 145.
[9] „Didžio valstybininko netekus“, *Dirva*, 1971 m. spalio 1 d., Nr. 73, p. 3.
[10] Ten pat.
[11] Augštys P., „Atitraukti karines pajėgas iš Lietuvos!“, *Draugas*, 1957 m. vasario 19 d., Nr. 42, p. 8.
[12] Skirius J., *Lietuvos valdžios ryšiai su JAV lietuviais 1926-1940 metais: suartėjimo kelių paieškos*, Vilnius, 2016, p. 84.
[13] Ten pat, p. 420.
[14] „A. A. Dr. P. Daužvardis“, *Pasaulio lietuvis*, 1971 m. rugsėjis-spalis, Nr.18/54, p. 296.
[15] Barzdukas S., „Lietuvos Generalinis konsulas dr. Petras Daužvardis 1895. XI.16-1971.IX.26“: [nekrologas], *Akiračiai*, 1971 m. rugsėjis, nr. 8 (32), p. 1.
[16] P. Gr. „Lietuvos gen. konsulą amžinybėn palydėjus“, *Draugas*, 1971 m. spalio 2 d., Nr. 231, p. 3.
[17] Gotceitienė D., „Prisiminimų sueiga“, *Tėviškės žiburiai*, 2010 m. lapkričio 23 d., Nr. 46 (3165), p. 12.
[18] Razmienė A., „Prisiminta LR Garbės Konsulė Juzė Daužvardienė“, *Skautų aidas*, 2006 m. sausis, vol. 83, no. 1, p. 21-22.
[19] „Mylėjau Lietuvą iš tolo…“, *Dirva*, 1991 m. vasario 8 d., Nr. 6, p. 3.
[20] „Mūsų buityje ir tėvynėje“, *Aidai*, 1990 m. sausis, Nr. 1, p. 74.
[21] „Mylėjau Lietuvą iš tolo…“, *Dirva*, 1991 m. vasario 8 d., Nr. 6, p. 3.
[22] „Užsimušė gen. kons. Daužvardžio sūnus“, *Draugas*, 1971 m. balandžio 27 d., Nr. 98, p. 1.

pasauliolietuvis.lt

„Pasaulio lietuviai ir Lietuva“

Mielai pasidalysime svetainėje skelbiamais tekstais ir nuotraukomis, tik prašome nurodyti informacijos šaltinį ir autorius.